No. 3. 15 SEPTEMBER 1910.

HOLLANDSCH ZUID AFRIKA

MAANDSCHRIFT VOOR DE LEDEN DER NEDERLANDSCH-ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING EN ANDERE BELANGHEBBENDEN

Wij willen niet weder de fout begaan, die onze vaderen een eeuw geleden begaan hebben, door alle verbindingen met onze stamverwanten op geestelijk en stoffelijk gebied te laten varen.


GOUVERNEUR VAN RIEBEEK

Het is ons niet minder om Nederland zelf te doen dan om Zuid-Afrika.



CORNELIS HOUTMAN'S REIS OM DE ZUID.

„Onze Nederlandsche Natie, zich ghenoegende met de ghemeyne profijten die sy deden in de Coninckrijcken van Spaenjen, ende andere landschappen van Europa, en hadde tot den jare 1594 toe noyt eenige vremde ende verr-ghelegene Landen opghesocht: Maar alsoo doen ter tijd de gheduerighe arresten van hare schepen, de confiscatiën van hare goederen, ende de gevanckenissen der Coopluyden ende Schippers, onder 't dexel dat sy uyt vyanden landen quamen, van d'Inquisitie moesten gheexamineert sijn, den Coning noodigh waren tot sijnen dienst ende dierghelijcke uyt vluchten meer, in Spaenjen voornoemt hoe lancr hoe meer toenamen, ende daer nu geen hope off apparentie meer en was, dat sy t' eeniger tijd souden mogen ophouden: Soo ist dat eenige Koopluyden ghemoeyt sijnde in haere voorleden schaden, ende soeckende de toekomstighe te verhoeden te samen een Compagnie, [die men noemde de Compagnie van verre] ghesloten, ende voorghenomen hebben eenighe schepen toe te rusten naer Oost-Indien, van waer jaerlijx in Portugael grooten rijkdom inghebracht werdt, om te sien oft sy aldaer eenigen vasten handel met de Indianen ende Eylanders, daer de Portugesen geen ghebied en hadden, souden konnen bekomen, hopende door den selven de continueele overlasten van de Spaenjarden te ontvlieden, ende de Specerien, drooghrijen, ende andere koopmanschappen van die landen, daer van de Stapel in Spaenjen was, hier te brengen, tot groot voordeel van de vereenigde Nederlanden, ende profijt van den ghemeynen koopman."

Aldus vat de verzamelaar en bewerker van een aantal scheepsjournalen, uitgegeven onder den naam *Begin ende Voortgang van de Oost-Indische Compagnie*, in de zeventiende eeuw in twee quarto-deelen verschenen, de oorzaken van de reizen der 16-d'eeuwsche Hollanders naar Oost-Indië samen. Wij willen een gedeelte van het journaal van Cornelis Houtman, wiens naam voor eeuwig verbonden is aan den eersten tocht der Nederlanders om Afrika's Zuidpunt, hier (in de oorspronkelijke spelling) overnemen, daar wij van meening zijn, dat de daarin vermelde bijzonderheden ook nu nog bij velen onzer lezers belangstelling zullen wekken. De bewerker van het journaal dan gaat voort:

„Tot dien eynde sijn tot Amsterdam inde Jaren voorsz. toegemaeckt dese vier naghenoemde schepen: namelijck 't schip *Mauritius*, groot na gissing omtrent 200. lasten, ghemonteert met 6. sware metale stucken, 14. gotelingen, 4. sware ende 8. kleyne steenstucken, roers ende musketten naer advenant, ende op hebbende 84. man, daer Schipper op was Jan Jansz Molenaer, Commis Cornelies Houtman; 't schip *Hollandia*, groot ende ghemonteert seer als 't voorgaende, daer Schipper op was Jan Dignumsz, Commis Gerrit van Beuningen; 't Schip *Amsterdam*, groot omtrent 100. last, ghemonteert met 59. man, 6. metale stucken, 10. gotelingen, 4. groote ende 6. kleyne steen stucken, daer Schipper op was Jan Jacobsz. Schellinger, Commis Reinier van Hel, ende 't Pinasken [1]) ghenaemt het *Duyfken*, groot omtrent 15. last, ghemonteert met 20. man, 2. metalen stucken, 6. gotelingen, ende 2. steenstucken, daer Schipper op was Simon Lambertsz. Mau. Soo dat de vier Schepen in alles op hadden 249. man.

„Den 2. Aprilis 1595. sijn de selve vier Schepen van *Texel* t' seyl gegaan, loopende 't Spaenjaerds gat uyt,

VERKLARING: [1]) Een „pinas" is een klein vaartuig.

ende sagen den 19. dito, sonder yet verhalens waerdigh onder wege ontmoet te hebben, het Eyland ghenaemt *la Palma*, ende des selven daegs oock *Tenariffa*, *Gomera*, ende *el Fierro*, alle *Canarische* Eylanden... In dese Eylanden, nu ter tijd meest bewoont bij Spaenjaerden, nemen de Spaensche Schepen naer *West-Indien* varende, ghemeynlijck hare ververschinghe. Aen de rechterhand van dese Eylanden, bij de 100. mijlen verscheyden, wordt dickwils een Eyland gesien, dat sij noemen *S. Borondon*, seggende dat het een groen en lustig land is, vol boomen ende lijftocht, ende bewoont bij Christenen, maer en konnen niet weten van wat natie oft tale. De Spaenjarden van *Canarien* sijn daer tot meer reysen heen ghevaren, maer en hebbent noyt konnen vinden, waer uyt eenige meenen dat het spokerij is, ofte dat men 't maer om sommige dagen sien kan, andere, dat het kleen ende altoos met wolcken bedeckt is, als oock dat de kracht van 't water de schepen daer af drijft. In somma wort altoos voor warachtigh ghehouden, dat het Eyland daer leyt."

Den 25sten April bereikten zij de Kaap-Verdische eilanden. Den 26sten *Sanc Iago* en *Ilha de Mayo*.... „De maets vinghen hier veel borkens [2])..." Deze Kaap-Verdische eilanden „strecken van *Cabo Verde*, ofte 't groene Hoofd, omtrent 160. mijlen in Zee. Sommige willen dat sij van die *Cabo* den naem hebben. Andere seggen, sij heeten *Ilhas Verdes*, dat is de Groene Eylanden, vermits de zee daer omtrent als bewassen leyt met seker groen kruyd, dat de Portugesen *Sargalso*, ofte *Waterkars* noemen, om dat het bijkans sulck fatsoen is. Dit kruyd leyt hier soo dick op het water, dat men nauwelijcx water en siet, ende de Schepen daer sonder een stercke wind niet door en konnen. Het draeght sekere bessen, den cruysbessen seer ghelijck in gedaente, maer van binne ydel ende smakeloos. Van waer het komt ofte spruyt, en kan niemand seggen, nademael daer geen land omtrent en is, daer 't van daen kan komen drijven, ende de zee daer soo diep, ja bijkans sonder grond is, dat het uyt het water niet en kan groeyen. Men begint het te sien als men op 30. graden komt, ende duert tot 34 graden toe, soo overvloedigh ende dick, dat het van veele voor gheheele Eylanden aenghesien wordt. Ende en is anders nergens te vinden als hier."

VERKLARING: [2]) Boertjes, bruinvisschen.

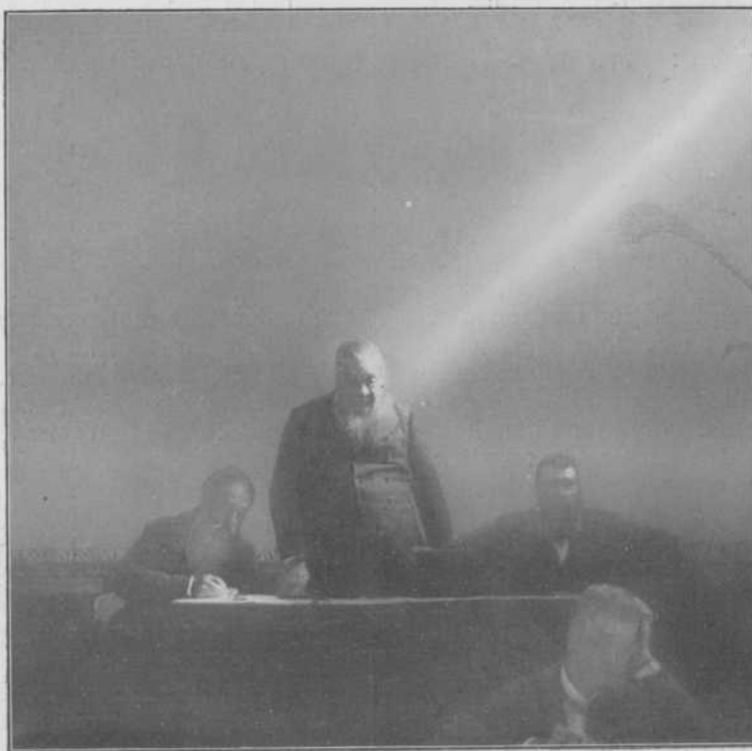
Eerst den 4en Juni passeerden zij de linie.

„In 't beginsel [3]) van Julius stierf de eerste man in de Vloot op 't schip van Ian Molenaer, ende ter selver tijd ontstack onder 't volck door 't gedurich gebruyck van ghesouten kost [4]), de sieckte die men gemeynlyck noemt het Scheur-buyck. Den 27. dito maeckten sy gissinge omtrent *Cabo de Bona Speranza* [5]) te wesen, doch vernamen geen land, en waren als doen in een soberen staet, alsoo daer in een Schip wel 50. krancken ende klagende waren van 't scheurbuyck. Den 31. sagen sij de eerste Trombas drijven, welcke sijn dicke rieten [6]) met wortel en al, ende dit wordt voor een teecken ghenomen dat men niet verre van de *Caep* is."

Het verhaal van de kennismaking door de bemanning van deze kleine vloot met Zuid-Afrika's vasteland drukken wij in het volgende Nr. af.

VERKLARINGEN: [3]) Deze woordvorm wordt in gelijke beteekenis, nog gaarne in Zuid-Afrika gebruikt. [4]) Ook deze scheepsterm is in het Afrikaansch overgegaan, evenals „kombuis" (keuken), „kombêrs" (deken), „kooi" (bed) enz.; [5]) Kaap de Goede Hoop. [6]) Meervouds-vorm, ook in het Afrikaansch overgebleven.

EEN MERKWAARDIGE AFBEELDING.



Een merkwaardige afbeelding: President Kruger in Rembrandtieke belichting! Deze afdruk van een weinig bekende, in de jaren zeer verbleekte, foto is daarom zóó belangwekkend, omdat men hier te maken heeft met een afbeelding, waarvoor de oude President niet heeft geposeerd; een kiekje, genomen — waarschijnlijk — door één van zijn heftigste vijanden: Sir Percy Fitzpatrick. Deze heeft den ouden patriot „genomen" in een van zijn karakteristieke houdingen, luisterend met gebogen hoofd, zeer ernstig, naar de argumenten, die een tegenstander in een door hem toegesproken vergadering te berde brengt, ondertusschen zelf zijn antwoord overpeinzende, waarmee hij straks zijn tegenstander tot zwijgen of — wat beter is en den President dikwijls gelukte — tot erkenning van ongelijk en verandering van inzicht te brengen. — Zoo, naar het leven „genomen", belicht door een bundel zonnestralen, vallend door een hoog venster, stond luisterend de President in het Landdrosthof te Krugersdorp (1898), waar hij de burgers had toegesproken. Aan zijn linkerhand zit de voorzitter van den avond, de plaatselijke landdrost Human, aan zijn rechterhand zit de heer Jan Kok, notulen-houder van den Uitvoerenden Raad, die later, als Generaal, bij Ladysmith werd gewond en spoedig daarop overleed. Als secretaris van de vergadering, gezeten vóór het podium, fungeert de heer Du Plessis, gehuwd met een pleegdochter van den heer Koos Smit, den Regeerings-commissaris van Spoorwegen.

DE STERVENDE VOORTREKKER.

Vertaald uit 't Engels van R. M. BROMLEY.

Die dokter seg, ik ga sterwe,
Ik daal nou in die graf,
Die Heere s'n wil geskiede,
Hij neme, wat Hij gaf.
Ik is oud en afgelewe,
Al seventig jaar — en die rest;
God neem wat Hij 't gegewe,
Ons weet: wat Hij doet, is best.
Ik is klaar om te gaan, en ik treur nie,
Maar — (kinders, lich[1]*) mij nou mooi,)*
Ik is klaar om te gaan, maar ik kannie
Soo sterwe hier op 'n kooi[2]*);*
In die veld is ik groot geworde,
Geboor' in die ope lug,
En waar ik die lewe ontvang het,
Daar geef ik mijn siel terug.

Dus kinders, span nou die wâ in,
Want dit is mijn laatste trek;
Laat mij nog eens die son sien opgaan,
Daar ginter op Bronkers Nek,
Nog eens in die koelte ruste,
Daar onder die doorn bos,
En die Suider Kruis sien blinke,
In sij sterreglans gedos.
Die kruis sag op mij neder,
Toe ik eers mij lewe genoot,
Misschien zal sijn sterre mij lichte
Op die duistere pad van die dood.

Hulle seg mij, daar's vele dinge
Die ik in mij lewe nooit sag,
Soo's die see, en die grote stede,
En die groene Lente-prag
Van lande wat in die winter
Met sneeuw bedek daar lag;
Maar ik kan nie gloo dat daar ergens
Een fraaier land bestaat
Dan onse, als, na die droogte,
Die veld aan 't groeie gaat.
Dan siet hulle, die Hem lief het,
Een wonder daar gedaan,
Die Schoonheid gebore uit Dorheid,
Uit die Dood die Leve ontstaan.

Mijn vader sprak o'er zijn Vaârland
Daar ver o'er die grote see,
Maar dit is die enigste Vaârland
Waar ik om het gegee.
Hem ken ik in vrede en oorlog,
In vóór- en in tegenspoed;
Ver die het ik dikwijls gevochte
In slechte dage en goed!
Ik ken ook die stille lesse
Die hij leer in druk en in nood,



Opname van] *[José Wolff.*

Een Nooitje van die Achterveld.

Naar een beeldje van ANTOON VAN WOUW.

Het beeldje stelt voor een „dopper"-meisje d.w.z. een meisje, behoorende tot de Gereformeerde Kerk, welke haar aanhangers grootendeels vindt in de Noordelijke Centrale districten van de Kaap-kolonie en in de twee gewezen republieken. Vóór het ontstaan van deze Kerk werden met den naam „dopper" aangewezen de Afrikaners, die men hier te lande Afgescheidenen zou genoemd hebben, ofschoon zij in Zuid-Afrika niet buiten het officiëele kerk-verband stonden. Ook in kleeding, haar- en baardgroei, die oud-modisch en zeer eenvoudig was, onderscheidden zij zich van hun landgenooten.

Van krach, die in geduld lig,
Van hope die nooit verdroot.

Seg dan, is die wâ al klaar al?
O'er 'n uur sal die son opgaan;
Die dauw is grauw op die grond nog,
Want die somer is reeds gedaan.
Nooit kom ik die huis weer binne,
Dus leg mij maar daar waar ik sterf,
Met een doornboom als een grafsteen
En 'n grasperk mijn laatste erf.
Maar waar ik ook nu mag sterwe
(Want die dood kom onverwach) —
Of 't 's morgens of 's middags mag weze
Of in die middernach —
Hoor, kinders, die ook moet reise
Langs die pad dat ik lank betree,
'k Het dankbaar mijn lewe genote
En ga nu vertrekke in vree.

F. W. REITZ.

Uit: *Oorlogs- en andere Gedichten.*

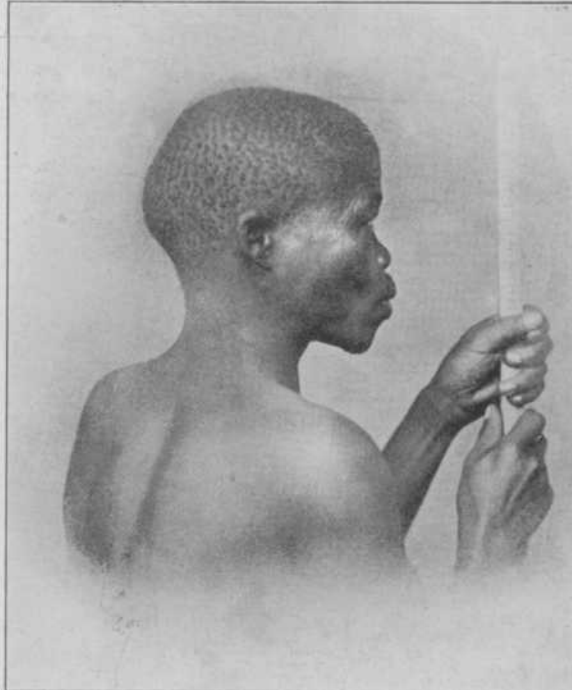
De spelling van dit gedicht uit ex-President Reitz' laatsten bundel is wat onregelmatig, evenals zijn gebruik van Nederlandsche taal-vormen te-midden van een Afrikaansch geheel.

[1]) Oplichten. [2]) Bed.

BOSCHJESMANNEN.

Tot de wonderen van het donkere werelddeel behoort het ras van zijn (waarschijnlijke) eerste bewoners, een dwergen-ras, waarvan het volk der Boschjesmannen een der meest, en toch nog zoo weinig, gekende gedeelten is. — Bijna schreven wij *was* — want ook dit volk is zijn algeheelen ondergang nabij. Zooals alle primitieve volken, die zich niet uit hun oerstaat hebben kunnen opheffen en van hun oorsprong af tot op het oogenblik, dat zij met andere rassen in aanraking kwamen, steeds van het verzamelen en jagen van de gaven der natuur hebben geleefd, is de komst van den eersten blanke in hun midden ook het eerste gelui van hun doodsklok geweest.

Bijgaande afbeelding, naar een foto, geeft een duidelijke voorstelling, beter dan in de meeste typenverzamelingen, hier te lande in gebruik, wordt gevonden, van een jongen Boschjesman, in een tijdperk van zijn leven, waarin hij voldoende is gevoed.



Een boschjesman.

Bovenstaande afbeelding is naar een photographie, naar het leven genomen. Het dwerg-ras der Boschjesmannen, vroeger geheel Zuid-Afrika bewonend, is bezig geheel uit-te-sterven. Zuivere vertegenwoordigers zijn nu heel moeilijk meer te vinden, misschien alleen nog in enkele deelen van de Kalahari-woestijn.

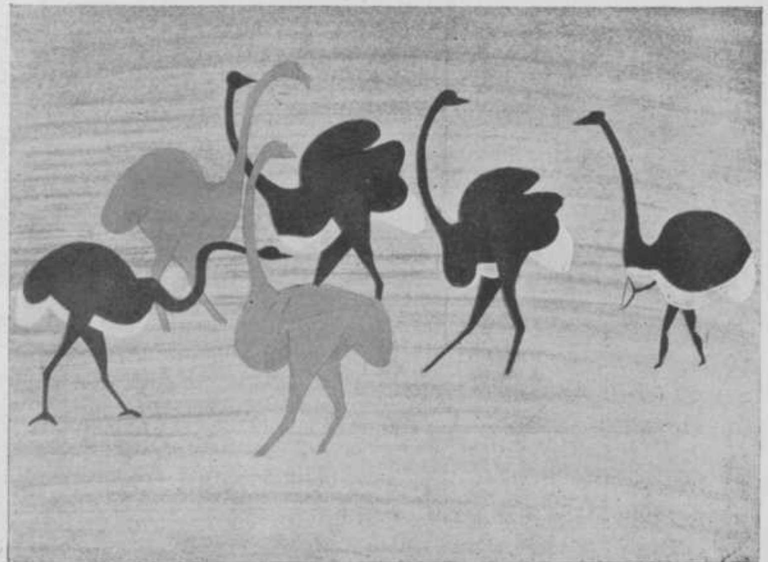
De Boschjesmannen, nu bijna als ras uitgestorven en uitgeroeid, in zuiveren staat misschien alleen nog maar voorkomend in de onherbergzaamste en minst bereikbare gedeelten van de woestijnachtige Kalahari, zijn een volk van jagers. Moge geen voorbeeld zijn bekend, dat een individu van dit ras ooit door landbouw of veeteelt, op welke primitieve wijze ook, duurzaam in zijn bestaan heeft voorzien, als jagers vonden zij hun weergade niet. Behendigheid, katten-geduld, onverschrokkenheid, slimheid, taaie volharding zijn deugden, die hun niet kunnen worden ontzegd. Zoo de verhalen van blanken, die hen hebben gadegeslagen, ons in dit opzicht onbetrouwbaar mochten voorkomen, dan kunnen hun eigen geschiedboeken ons de waarheid van deze opmerking leeren.



Boschjesman op de Struisvogeljacht.

Want ook deze meest onbeschaafde van alle barbaren hebben hun geschiedboeken... al zijn zij niet geschreven op perkament of papier.

Zooals de beheerschers der oude volken van het Oosten, de helden-koningen van Babylon, van Assyrië, van Klein-Azië en Syrië, van Egypte, hun groote daden, hun veldtochten en veroveringen lieten uitbeitelen op de vlak gemaakte, ruw gepolijste wanden van bergen in hun en in veroverd gebied, die nù nog hun daden in vlakrelief, na dertig en meer eeuwen, aan de reizigers van onzen tijd verkondigen, zoo heeft ook het volk der Boschjesmannen, dat ééns, vóór de komst van gele Hottentotten, daarna van bruinzwarte Kaffers, eindelijk blanke Europeanen, geheel Zuid-Afrika, misschien zelfs geheel Afrika bewoonde en tot jachtgebied had, *zijn* groote daden, zijn jachtgeschiedenis vereeuwigd op de wanden der holen en spelonken, waar zij woonden. Vele van die „Boschjesman-teekeningen", over geheel Zuid-Afrika verspreid, zijn ruw en uitermate onbeholpen. Sommige evenwel, vooral onder de oudste, zijn wonderlijk fraai. Men bezie onderstaande afbeelding van zulk een teekening, een struisvogeljacht voorstellende. De Boschjesman, uitgerust met boog en giftige pijlen, zijn eenig vèrdragend wapen, dat echter hoogstens op een afstand van 25 Meter met juistheid treft, zwak als de boog, lomp als de pijlen zijn, moet zich wapenen met slimheid om zijn buit te bereiken. Daartoe *verkleedt* hij zich als struisvogel. Hoe — wordt aangetoond door de derde, kleinste afbeelding. Zóó uitgedoscht, nadert de jager een kudde wilde struisvogels, langzaam, „pikkend" naar struikjes en planten, met zijn „bek" de vleugels strijkend, dan weer stilstaand en starend, om eindelijk, zóó dicht bij zijn doelwit genaderd, als vreedzaam weidend tusschen andere vogels, plotseling zijn doodelijke pijl af-te-schieten.



Boschjesman op de Struisvogeljacht.

Naar een afbeelding (in kleuren) van een beroemde Boschjesman-teekening. Voor verdere verklaring zie men den tekst.

Onmiddellijk daarop neemt hij weer zijn vorige houding aan, „speelt” weer den vreedzamen struisvogel. De gewonde vriend, eerst verschrikt opspringend, een korten afstand weghollend, blijft spoedig weer staan, als hij ziet, dat al zijn kuddebroeders en -zusters rustig blijven grazen, en geeft den behendigen jager aldus de gelegenheid tot het afzenden van een tweede schot, wanneer het eerste niet reeds zijn prooi voor goed heeft geveld.

Onze afbeelding is naar een foto, genomen van de oorspronkelijke teekening in het Kaapsche district Herschel. Vele van deze teekeningen zijn in kleuren, die wonderlijk goed alle invloeden van weer en wind doorstaan. De onze was in zwart, blauw en wit op grijzen rotsgrond. De trotsch voortschrijdende vogel aan de rechterhand van den lezer verbergt den jager. Levendig is afgebeeld de domme, brutale nieuwsgierigheid der andere, werkelijke vogels, waarop de jager rekent bij het uitvoeren van zijn plan. Het geheel geeft een welsprekend getuigenis van de kunstvaardigheid en kunstzin van dit jager-ras, dat, bij de nadering der blanken, zich in de verdediging van zijn jachtgronden gedroeg als het meest wraakzuchtig roofgedierte, en als onverzoenlijke vijand van elke geregelde samenleving duur voor zijn veelvuldige misdaden heeft moeten boeten.



Historische Beelden I. Landing van Johan van Riebeek.

Op 6 April 1652 kwam Johan van Riebeek met drie schepen in Tafelbaai. Op een Zondag-morgen kwam een deel der bemanning aan land. Van Riebeek was vergezeld door zijn echtgenoote en zijn dochter. In het door hem aangelegde fort gaf Mevr. Van Riebeek het leven aan het eerste blanke kind, dat in Zuid-Afrika geboren werd.

HISTORISCHE BEELDEN.

Zaterdag-avond, 30 Juli j.l., werd aan een goedgevuld Opera-gebouw te Pretoria, vertoond een tiental levende beelden uit de Zuid-Afrikaansche geschiedenis. Over 't algemeen is het publiek geheel voldaan geweest over de wijze, waarop dit in zijn werk ging. 't Was onmogelijk geweest, aan dezen avond evenveel zorg te besteden als b.v. indertijd gedaan werd bij de Rembrandt-vertooningen, gedeeltelijk, omdat dit de onkosten veel hooger gemaakt zou hebben, en ten andere, omdat men hier ook met wat anders te doen had dan het weergeven van schilderijen. Slechts het eerste stuk: de landing van Van Riebeek, was opgesteld naar 't bekende schilderij van die gebeurtenis. Wat in dit beeld zeer de aandacht trok, waren enkele kleedingstukken, door de beide dames (de vrouw van Van Riebeek en 't meisje) gedragen, n.l. de werkelijke mantel van de vrouw van Zuid-Afrika's eersten Goeverneur, in 1652 gedragen, alsook een kapje en eenige stukken kant, door de dochter van Van Riebeek gemaakt tijdens de reis naar Zuid-Afrika. We vernemen, dat deze artikelen 't eigendom zijn van een dame in Transvaal en de gedachte is reeds uitgesproken, dat de Staat pogingen in 't werk zou kunnen stellen om ze voor het Nationaal Museum aan te koopen. Bijzonder belangwekkend waren de vierde en vijfde nummers, voorstellende den moord op Piet



Historische Beelden, II. Simon van der Stel bezoekt Stellenbosch een geeft aan de schoolkinderen een Vaandel.

Simon en Adriaan van der Stel, Gouverneurs van de Kaap-kolonie in de 18e eeuw, hebben beide veel bijgedragen tot de oeconomische ontwikkeling van de volksplanting aan Afrika's Zuidpunt. Aan den eersten ontleent Stellenbosch, door hem gesticht, zijn naam. Vooral Adriaan van der Stel's reputatie heeft zeer geleden door de partijdige berichten over de geschillen, die tusschen hem en de kolonisten waren ontstaan.

Retief, en den moord bij Blauwkrans. Het publiek geraakte hierover in geestdrift; dezelfde tooneelen moesten tot drie-maal toe herhaald worden.

De Apotheose was 'n bas-relief in marmer: de voltrekking van de Unie, waarvan mevrouw de Waal de midden-figuur uitmaakte met vier kinderen, die de vier provincies van de Unie moesten verbeelden. Dit beeld slaagde ook goed.

„Hollandsch Mannenkoor" gaf drie zang-nummers onder leiding van den heer E. Hester, terwijl 't orkest van den heer C. Israël een tiental muziek-nummers ten beste gaf. De leiding van de Historische Beelden was toevertrouwd aan den heer H. M. Sluyter, die daarin bijgestaan werd door den heer Antoon van Wouw, den bekenden beeldhouwer.

De opbrengst van den avond strekte ten bate van de Zuid-Afrikaansche Vrouwen-Federatie, die veel heeft bijgedragen tot het succes. De wensch werd herhaaldelijk uitgesproken door 't publiek, om de vertooning meermalen herhaald te zien, vooral overdag, voor de kinderen, die hier de vaderlandsche geschiedenis — of ten minste de meest treffende tafereelen eruit — voor hun oogen afgespeeld kunnen zien.



Historische Beelden, III. Piet Retief spreekt de Burgers toe en haalt hen over tot den „trek".
De dertig jaren, volgende op de annexatie van de Kaapkolonie door de Engelschen in 1814, waren een ononderbroken reeks van daden van verongelijking, minachting, onrecht, door de Engelsche bestuurders jegens de Afrikaners gepleegd, hetgeen ten slotte leidde tot den uittocht van zeer vele kolonisten naar de nog woeste oorden ten Noorden en ten Oosten van de Kaapkolonie. Piet Retief trok met zijn Burgers naar het huidige Natal (1837). Vóór Piet Retief waren reeds zeer vele Boeren over de Oranje-rivier getrokken.

Broers, daar is geen ander weg nie!
noordwaarts, noordwaarts lê ons pad
deur die wilde woestenij;
laat maar hawe en woning blij:
Vrijheid is 'n groter skat.

Laat ons skei van mage en vrinde.
In ons are bruis die bloed
van ons vad're, fier en groot,
Watergeus en Hugenoot.
Vrijheid is die hoogste goed.

Uit de *Unie-kantate* van Jan F. E. Celliers, uitgave van de *Het Westen*-drukkerij te Potchefstroom.



Historische Beelden, IV. Dingaan's moord op Piet Retief en de zijnen.
De „trek" hield zich eerst een tijd lang in het Oosten en Midden van den huidigen Vrijstaat op en trok toen naar het huidige Natal, dat toen, als gevolg van Zoeloe-rooftochten, feitelijk geheel onbewoond was. Met den kaffer-hoofdman Dingaan werd onderhandeld over den afstand van grondgebied. Toen een tractaat te dien effecte in Dingaan's „kraal" geteekend was, werden Piet Retief en de zijnen, kort voor 't vastgestelde oogenblik van vertrek, door Dingaan's volk verraderlijk vermoord (6 Febr. 1838).

Hier volgt 't volledig program:

A. *Hollandsch Mannenkoor* — „Wilhelmus van Nassauwe".

B. *Levende Beelden.*

I. Landing van Van Riebeek.

II. Simon van der Stel bezoekt Stellenbosch en geeft een Vaandel voor schoolkinderen.

III. Piet Retief spreekt de Burgers toe en haalt hen over tot den „trek".

IV. Moord van Piet Retief en de zijnen.

V. Moord te Blauwkrans.

C. *Hollandsch Mannenkoor* — „Op 't Kerkhof" — C. C. A. de Vlieger en „Land in Zicht" — E. Grieg.

D. *Levende Beelden.*

VI. De vrouwen overreden de mannen om niet terug te keeren naar de Kaap-kolonie.

VII. Aanbieding van Vlag aan den Oranje-Vrijstaat.

VIII. Verbond, gesloten tusschen Potgieter en Pretorius te Rustenburg.

IX. Paardekraal.

X. Unie.

De vier eerste nummers zijn hier afgebeeld.

Tot slot werd door de vertooners N. Hofmeyr's Z.-A. Volkslied gezongen.



De Nieuwe Kerk der Vereenigde (Hervormde of Gereformeerde) Gemeente te Pretoria.

PIETA VAN OOM TIJS.

(In de vereenvoudigde spelling.)

Oom Tijs en Tante Grieta van Donkerkloof waren twee oudjes, die hun schaapjes op 't droge hadden, veel wèl deden, voor gastvrijheid beroemd en algemeen geacht waren en, zover zij wisten, geen vijand op de wereld hadden.

Slechts één kind, een zoon, was hun beschoren, en aan hem legden zij alles ten koste. Hij kon krijgen wat hij hebben wilde, en tot zijn ere moet het gezegd worden, hij eiste het onmogelike niet en bleef onbedorven.

Toen hij de jaren van onderscheid bereikt had, wenste hij naar Stellenbosch te gaan, om in die wereldberoemde Akademiestad aan de voeten der hedendaagse Gamaliels te zitten en wijsheid te vergaderen.

Zwaar was het scheiden van hun Pieta en propvol waren de koffers met kleren en de trommels met beschuit en biltong die hij meekreeg, om van een welgevulde beurs niet eens te spreken.

Aan vrienden ontbrak het hem al ras niet en aan lessen evenmin. Pieta's grootste ambitie was echter, om zich in de Olympiese spelen — of laat ons 't maar bij de meer prozaiese naam van voetbal noemen — een plaats te verwerven. Als hij die kerels van dat Eerste College Span met hun petjes met gouden band en kwast zag stappen, alsof ze allen majoors, kolonels, generaals en veldmaarschalken waren, dan popelde hem het hart en smachtte hij naar de dag, dat ook hij tot dat altijd overwinnend eerste span mocht behoren.

Ook die tijd kwam.

Met de vakantie had hij al meer van voetbal en „teams" en „goals" en „tries" en wat daar verder bij behoorde, gesproken, maar zijn ouders, die van deze dingen hoegenaamd geen idee hadden, dachten, dat dit alle vakken waren van wetenschap en diepe geleerdheid en roemden er bij hun vrienden en bekenden op, dat Pieta nu al zoveel dingen geleerd had, dat hij amper predikant was.

„Tijs", zei Tante Grieta op 'n goede dag, „ons moet daarom één dag so onverwags vir Pieta 'n besoek gaan breng en 'n bietje lekkergoed vir hom saam neem, want ik is al jimmers [1]) bang, dat die arme kind nie genoeg kos krij nie. Als hij tuiskom, is hij altijd so uitgehonger, dat ik somaar jammer vir hom krij."

Oom Tijs had daar niets op tegen.

Op een Zaterdagavond kwamen zij daar aan, juist toen van de kant van Kaapstad een speciale trein met Voetballers terugkeerde, en het eerste wat zij hoorden, was een zingen uit volle borst en met studentenlongen:

„Die Stellenbosch sij boys staan bij mekaar
„En die Kapenaars sij hart word naar!"

En toen dat mooie liedje uit was, begon men weer een ander even fraai:

„Daar kom tan [2]) Ali, tan Ali, tan Ali;
„Daar kom tan Ali, tan Ali om die draai.

VERKLARINGEN: [1]) Altijd door. [2]) Tante.

„Tan Mina kook stroop vir mebos komfijt [3])
„Van Wellingtonse suiker van trippens [4]) die pond." — en wat er verder volgt.

„Hoe snaaks sing hulle daar," zei tant Grieta, „ik ken nie die wijsie nie. Ken jij dit Tijs?" — „Nee," zei oom, die beter van gehoor was en even glimlachte.

„'n Mens sou haas denk, dat dit hier nog krijgswet is en dat dit 'n trein met khakies is," merkte Tante op en voegde er bij: „Ons sal tog nie in moeilikheid kom nie met die eetgoetjes, wat ons vir Pieta meegebreng het nie?"

Oom en Tante bleven nog een hele week over, bezochten het College, het Theologies Seminarie en andere inrichtingen, zomede enige omliggende boereplaatsen en, wat ik haast vergat te melden, op aanhoudend verzoek van Pieta woonden zij ook 'n voetbalwedstrijd bij. Daarna keerden zij naar huis terug met heel andere gedachten van Stellenbosch en het leven aldaar, dan toen ze er heen gingen.

„Ja, mijn liewe niggie," vertelde tante Grieta aan nicht Mieta, „dis 'n verre reis en vermoeiend, maar 'n mens hoor en sien baing en jij leer ook daarbij. Stellenbosch is 'n mooi plek en daar's pragtige gebouwe, maar die gewoel is daar te veel vir mij, ik sou daar nie kan woon nie, viral nie in 'n huis waar so baing jong mense loseer nie, wat die liewe dag die trappe op- en afhol, dat die hele huis dreun.

„En hoe dit met Pieta gaan, vrâ jij? Nee, kind, dit gaan goed en hij het baing kompilmente vir julle almaal laat weet. Daar is net één ding, wat mij 'n beetjie hinder; hij is so versot op 'n spelletjie wat hulle daar speul, 'n soort baklei-spelletjie, en ik is bang, en Oom Tijs ook, dat dit hom in sijn leer kan hinder, en dat hij kan seer krij.

„O, jij weet nie wat dit is nie? Wel, ik het dit ook nie geweet nie, maar hij het net so lang aangehou, tot sijn pa en ik ook ééndag gaan kijk het. Daar was 'n duisternis van mense, oud en jong, wat ook kom kijk het, en jij moet nog bowendien betaal.

„Hulle het op 'n stuk grond vier pale geplant, twee aan weerskante en 'n dwarspaal daar oor heen geleg. Dit sal 'n goeie honderd tree van mekaar wees. Nou kom daar 'n 30 jong kerels op en 'n man met 'n fluitje, wat moet kijk dat dit nie te erg gaan, en dan set hulle 'n opgeblaaste beesblaas [5]) in die middel van die veld. Net so's hij op die fluitje blaas, val hulle toe om die blaas te grijp, wie-sijn dit sal wees. Hulle skop die ding dat dit hoog in die lug vlieg en dan hardloop hulle weer toe om dit in die hande te krij, en als één dit het, neem die andere dit weer af, en hulle raas en skree en gooi mekaar dat dit klap, en die mense wat staan kijk en op die gallerij sit, die skree ook saam nes of hulle gek word. Partijkeer staan die spelers met hulle koppe teen mekaar en druk, nes 'n klomp bokke wat baklei, en trap met hul voete en skoffel nes malgoed. En als een die geluk het om die blaas te grijp en dit langers die pale virbij te dra, kijk, dan word die mense stawelgek [6]) en gooi hulle hoede in die lug en waai met hulle sakdoeke en skree dat hulle hees is. En skop één toch die ding oor die dwarspaal, dan raas hul nog meer.

„Ik het die middag mijn hart in mijn lijf vastgehou en gedurig vir oom Tijs gesê: „Tijs, jij moet inloop en die jongmense uitmekaar maak, want hulle vermoor mekaar vandaag en kijk, hoe knau hulle vir Pieta!" — Maar Oom Tijs wou nie hoor nie, want hij is ook al oud en nie meer so sterk nie als in sijn jong daë. Die spelletje het 'n halfuur aangehou en toen blaas die fluitje. Ik was blij dat dit oor was, maar — wie sê? — oor 'n rukkie begin hulle weer, en hou nog 'n halfuur aan. Net vóór die einde loop ons Pieta met die blaas weg en die kerels, so's honde agter 'n haas, agterna; maar — wie sê? — hij is oor die lijn en agter die pale, net voor die fluitje weer blaas. Daar gaat die geraas weer aan en partij kerels pak vir Pieta beet en draag hom weg. Ik skree: „Sal julle vir hom laat los!" En ik roep na oom Tijs, dat hij nou regreg [7]) moet ingaan, vóór hulle vir Pieta vermoor, omdat hij die blaas het. Maar gelukkig set hulle hom weer neer en 'n klomp mense van die gallerij loop toe en geef hom die hand.

„En of hulle dan nie hulle kleer skeur nie, vra jij, nig Mieta? Ag kind, ik skaam mij half om dit te sê: hulle het amper nie klere aan nie. Net 'n bestroentje [8]) en 'n kort broekie so's 'n aapbroekie, so's klein kinders dra. Verbeel jou nou so'n gesig! Dat die predikante en die professers dit nie belet nie, gaan bô mijn verstand.

„Toen ons weggegaan het van Stellenbosch, het ik vir Pieta gesê: „die ding moet nou uit wees, dat jij oor 'n beesblaas baklei; ik sal vir jou een stuur net so's ons weer slag." — En als julle slag, nig Mieta, laat ik dan tog ook asseblief die blaas krij, want ik sal nie rus nie, vóór Pieta genoeg blase het om aan al sijn maters [9]) ook een te gee. Waarom moet hulle mekaar so verniel? Maar dit kom alles net van die *ingevoerde* vlees. Op Stellenbosch eet hulle, so's dit lijk, nie ander beesvlees nie, als wat bij kwarte ingevoer word, en daarom is die blase daar so skaars; so dat die jong span daaroor baklei om een te krij!"

G. H.

VERKLARINGEN: [3]) Mebos-confijt — met veel suiker behandelde, gedroogde abrikozen. [4]) Three pence = 3 stuivers. [5]) Runderblaas.

VERKLARINGEN: [6]) Stapel. [7]) Werkelijk. [8]) Sporthemd (boezeroen). [9]) Maats.

Druk van J. H. DE BUSSY, AMSTERDAM.